

האגודה לזכויות האזרח בישראל

7.11.2002

לאפשר לאסירים ללמוד קורסים של האוניברסיטה הפתוחה

האגודה בעתירות אסירים נגד שירות בתי הסוהר: האיסור שהטיל שב"ס מהווה פגיעה בזכותם של האסירים לחופש אקדמי ולחופש הביטוי

האגודה לזכויות האזרח הגישה ב-7.11.02 לבית המשפט המחוזי בנצרת שתי עתירות אסירים בשם שני אסירים פלסטיניים מבית הסוהר שאטה ובשם פרופ' בנימין נויברגר. העתירות הוגשו על-ידי עו"ד לילה מרגלית, בעקבות החלטה של שירות בתי הסוהר לאסור על אסירים ביטחוניים ללמוד כ-30 קורסים באוניברסיטה הפתוחה, בתחומי מדעי הרוח, במדעי החברה, ובתוכנית לתואר שני בלימודי דמוקרטיה. בין הקורסים שנאסרו: "דמוקרטיה ודיקטטורות במאה העשרים"; "מושגי יסוד ביחסים בינלאומיים"; "מבוא למחשבה מדינית"; "אידיאולוגיות פוליטיות מודרניות"; ו"מבוא להיסטוריה של המזרח התיכון בעת החדשה".

בעתירות דורשת עו"ד לילה מרגלית, כי שב"ס יימנע מלהטיל הגבלות על זכות האסירים ללמוד קורסים בתחומים אלו. כמו כן, מבקשת עו"ד לילה מרגלית להתיר לעותרים האסירים מוהנד ג'רדאת ועבדאללה מעלאוני ללמוד ולהגיש עבודות במסגרת הקורסים: "השאלה הלאומית בברית המועצות, 1917-1991"; "אידיאולוגיות פוליטיות מודרניות"; והקורס "האיסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת". עוד מבקשת עו"ד לילה מרגלית להחזיר למר ג'רדאת את כל ספרי הלימוד שהוחרמו ממנו. בשל העובדה שהעותרים כבר הפסידו חודשיים משנת הלימודים הנוכחית וכדי שלא יפסידו גם את פתיחת הסמסטר הבא, מבקשת עו"ד מרגלית לקבוע דיון דחוף בעתירות.

בעתירות מציינת עו"ד מרגלית, כי החלטת שירות בתי הסוהר לפני כחודשיים לאסור על אסירים ביטחוניים ללמוד קורסים שונים במסגרת האוניברסיטה הפתוחה היא החלטה בלתי חוקתית בעליל, הנשענת על נימוקים "ביטחוניים" בלתי מוסברים. החלטה זו, מדגישה עו"ד מרגלית, מנוגדת לחלוטין לעקרונות היסוד, עליהם מושתתת שיטת המשטר הדמוקרטית בישראל ופוגעת בזכויות האדם הבסיסיות ביותר הן של עשרות אסירים ביטחוניים המעוניינים ללמוד קורסים אלה, והן של אנשי סגל האוניברסיטה המעוניינים ללמד. עו"ד מרגלית מפרטת, כי ההחלטה פוגעת בזכות לחירות רוחנית, לחופש הביטוי, לחופש האקדמי, בזכות ללמוד ולהשכיל ובזכות לכבוד, כולן זכויות אדם בסיסיות שאסור שתשללנה מאדם, גם אם הוא אסיר שחירותו נשללת ממנו. ההחלטה מזכירה משטרים אפלים, בהם הידע וההשכלה נתפסים כאיום, ובהם הסדר והביטחון נשמרים באמצעות "משטרת מחשבות".

בעבר אישר שירות בתי הסוהר לאסיר העותר מוהנד ג'רדאת את הלימודים לקראת תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה במדע המדינה ויחסים בינלאומיים, במסלול השייך לתוכנית לתואר בוגר במדעי החברה והרוח. העותר שילם את שכר הלימוד הנדרש וקיבל את החומר הלימודי, ללא כל הגבלה מצד השב"ס. אך כשהועבר מר ג'רדאת מבית סוהר שיקמה לבית מעצר הדרים, הוחרמו ספרי הלימוד שלו בשני קורסים, בטענה כי מדובר בחומר אסור. בקשתו לכתוב ולהגיש עבודות סמינריוניות במסגרת קורסים אלו נדחתה על ידי הנהלת בית הסוהר, בנימוק שמדובר בקורסים אסורים. כמו כן הוחרמו ספרי לימוד, אשר נותרו בידיו מ-5 קורסים אחרים שכבר סיים ועד היום לא הוחזרו הספרים שנלקחו ממנו. לפני כחודש הוחזר מר ג'רדאת לבית הסוהר שאטה, אך נמסר לו ממפקד אגפו בבית הסוהר, כי לא יוכל להמשיך וללמוד את הקורס בנושא בריה"מ. לעותר מר מעלאוני נמסר לפני כחודש כי הקורס שבחר ללמוד, בנושא האיסלאם, אסור לאסירים ביטחוניים.

העותר השלישי, פרופ' בנימין נויברגר, הוא ראש התוכנית לתואר שני בלימודי דמוקרטיה באוניברסיטה הפתוחה, שרואה עצמו ואת החופש האקדמי שלו ללמד כנפגעים מהחלטת השב"ס. עו"ד מרגלית מציינת, כי פרופ' נויברגר פיתח חלק נכבד מהקורסים, אשר נאסרו על ידי שירות בתי הסוהר המשיב, ביניהם: "דמוקרטיה ודיקטטורות במאה העשרים"; "צמיחת המדינות החדשות באפריקה"; "דמוקרטיה וביטחון לאומי בישראל" ועוד. מבירור שערכה עו"ד מרגלית עם נשיא

האוניברסיטה הפתוחה עולה, כי "ההחלטה להגביל את הלימודים של האסירים הביטחוניים התקבלה באופן חד צדדי על דעת השב"ס בלבד והגיעה לידיעת האוניברסיטה הפתוחה כעובדה מוגמרת".

הקורסים המצויים ברשימה ה"שחורה" הינם קורסי יסוד קלאסיים במדעי הרוח והחברה, הנותנים ביטוי לערכי היסוד של שיטת המשטר הישראלית. עו"ד מרגלית מציינת בעתירות, כי אינטרס הציבור מחייב דווקא מתן אפשרות לאסירים ולאחרים להתעשר ולהתפתח על ידי חשיפה לקורסים מסוג זה. עוד מדגישה עו"ד מרגלית, כי קשה לתאר פגיעה חמורה יותר בכבוד האדם, מאשר ניסיון לשלוט בבני אדם על ידי העמקת בורותם.

בתאריך 19.9.02, בעקבות דיווח בגלי צה"ל, פנתה עו"ד מרגלית לנציבת השב"ס, בבקשה לפעול לביטולה המיידית של ההחלטה. בתשובה טענה עו"ד גילה שבירו, עוזרת ליועמ"ש שב"ס, כי "מבדיקה מדוקדקת ועניינית של גורמי הביטחון והחינוך בשב"ס בשיתוף גורמי בטחון נוספים ואנשי האוניברסיטה הפתוחה עלה כי קורסים מסוימים או פרקים מסוימים בקורסים הנראים לכאורה תמימים – מהווים סיכון עקיף או ישיר לביטחון המדינה ושב"ס".

עתירת אסיר 761/02 מ' ג' נגד שירות בתי הסוהר